

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Anna Owczarek

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Parafii Rzymskokatolickiej pw. Św [...] w N.
przy uczestnictwie E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z
siedzibą w P.

o ustanowienie służebności przesyłu za wynagrodzeniem,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 15 maja 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od wnioskodawcy na rzecz
uczestnika kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł z tytułu zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 15 maja 2018 r. Sąd Okręgowy w B. oddalił apelację wnioskodawczyni - Parafii Rzymsko-Katolickiej pod wezwaniem Św [...] w N. (dalej - „Parafia”) od postanowienia Sądu Rejonowego w M. z dnia 22 listopada 2017 r., oddalającego wniosek o ustanowienie za jednorazowym wynagrodzeniem

służebności przesyłu na nieruchomościach stanowiących własność Parafii na rzecz uczestniczki postępowania E. sp. z o.o. w P. (dalej – „E.”).

W sprawie ustalono, że na podstawie ugody zawartej przed Komisją Majątkową w dniu 25 października 1996 r. (dalej – „Ugoda”) Parafia nabyła własność nieruchomości – należącej dotąd do Skarbu Państwa - złożonej z działek o aktualnych numerach [...]5, [...]6 i [...]97 położonych w N., dla której w Sądzie Rejonowym w M. prowadzona jest księga wieczysta nr (...) dalej – „Nieruchomość”). Na Nieruchomości znajdują się urządzenia napowietrznej linii średniego napięcia 15 kV wybudowane (działka nr [...]6 i [...]97) albo zmodernizowane (działka nr [...]5) w 1979 r. na gruncie Skarbu Państwa, które pierwotnie wchodziły w skład przedsiębiorstwa państwowego – Zakładów Energetycznych Okręgu [...], a w wyniku kolejnych przekształceń własnościowych – przedsiębiorstwa uczestniczki, i były użytkowane nieprzerwanie przez kilkadziesiąt lat, w tym poddawane przeglądom i konserwacjom.

O uznaniu wniosku Parafii za bezpodstawny zdecydowało uwzględnienie zarzutu nabycia przez przedsiębiorcę przesyłowego ograniczonego prawa rzeczowego do korzystania z Nieruchomości w zakresie potrzebnym do eksploatacji urządzeń przesyłowych. Sąd Rejonowy ocenił, że nastąpiło to *ex lege* wraz z nabyciem własności tych urządzeń, tj. z dniem 7 stycznia 1991 r. na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6), ewentualnie, na podstawie rozpoczętego w tym dniu posiadania służebności, które z dniem 7 stycznia 2011 r. doprowadziło do zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Z kolei Sąd Okręgowy, dostrzegając obie możliwości (por. s. 8 i 11-12 uzasadnienia), ostatecznie uznał za zasadny zarzut E. , że wskutek posiadania uzyskanego w dobrej wierze przez pierwszego z poprzedników uczestniczki w dniu 7 stycznia 1991 r., następnie przenieszonego na kolejnych, a ostatecznie na samą uczestniczkę - do czego nie były potrzebne ani odrębne decyzje ani szczególne umowy (w formie aktu notarialnego) - nabyła z mocy prawa w drodze zasiedzenia służebność przesyłu (s. 6, 11-12 uzasadnienia).

Sąd odwoławczy nie podzielił zarzutu wnioskodawczyni, że była ona pozbawiona możliwości dochodzenia roszczeń o zwrot przejętej uprzednio przez Skarb Państwa Nieruchomości z uwagi na obowiązujące w okresie PRL przepisy prawne i panujące wówczas uwarunkowania polityczne. Oceniał, że zarzut ten pozostaje bez związku z przedmiotem postępowania, którym jest żądanie ustanowienia służebności przesyłu, a ponadto dotyczy Nieruchomości nabytej od Skarbu Państwa mocą Ugody i do czasu tego nabycia Parafia nie mogła występować z żadnymi roszczeniami względem Nieruchomości (nie była ich właścicielem). Natomiast po jej nabyciu mogła występować z wszelkimi roszczeniami.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniosła Parafia, zaskarżając go w całości. Zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 121 pkt 4 w związku z art. 123 § 1 pkt 1 w związku z art. 175 k.c. oraz art. 60 ust. 1 pkt 1 i 5, art. 61 ust. 1 pkt 2 i art. 63 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 128 w związku z art. 172 § 1 oraz art. 292 zdanie 2 w związku z art. 245 § 2 oraz w związku z art. 305⁴ i art. 352 oraz art. 7 k.c., jak również naruszenia przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 231 w związku z art. 232 § 1, art. 234 i art. 382 k.p.c., jak również art. 232 § 1, art. 233 w związku z art. 391 oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie w całości również postanowienia Sądu Rejonowego w M. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi, w każdym przypadku wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenia art. 231 w związku z art. 232 § 1, art. 234 i art. 382 k.p.c. skarżąca dopatrzyła się w nieprzyjęciu niespornej okoliczności, jaką jest brak umowy w odpowiedniej formie pomiędzy stronami bądź uczestniczką postępowania i Skarbem Państwa lub decyzji administracyjnej „oraz inwestorów budujących

urządzenia elektronenergetyczne na działce objętej wnioskiem”, z których wynikałoby prawo uczestniczki postępowania do objęcia posiadania urządzeń przesyłowych i korzystania z nieruchomości w postaci tzw. służebności przesyłowej oraz pominięcie pierwotnego charakteru nabycia nieruchomości objętej wnioskiem bez obciążeń przez wnioskodawczynię.

Zarzut ten nie może być uwzględniony już z tej przyczyny, że kwestia stosowania art. 231 k.p.c. należy do domeny ustalania podstawy faktycznej rozstrzygnięcia i jako taka nie może stanowić podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.; por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 578/17, nie publ., z dnia 26 czerwca 2018 r., V CSK 61/18, nie publ., z dnia 28 lutego 2019 r., V CSK 399/18, nie publ. i z dnia 10 maja 2019 r., IV CSK 502/18, nie publ.; por. również wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK 400/06, nie publ., z dnia 13 sierpnia 2008 r., I CSK 83/08, nie publ., z dnia 6 listopada 2013 r., IV CSK 119/13, nie publ., z dnia 9 stycznia 2014 r., V CSK 87/13, niepubl., z dnia 5 lutego 2014 r., V CSK 140/13, nie publ., z dnia 9 października 2014 r., I CSK 544/14, OSNC-ZD 2016, z. A, poz. 4, z dnia 28 stycznia 2016 r., I CSK 94/15, nie publ. i z dnia 13 kwietnia 2017 r., I CSK 93/17, nie publ.). Wyjątek dotyczy sytuacji, w której sąd *meriti* odrzucił możliwość dokonywania ustaleń faktycznych w inny sposób niż tylko przez przeprowadzenie dowodów bezpośrednich na zaistnienie okoliczności podlegających ustaleniu (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2006 r., III CSK 174/06, nie publ., z dnia 25 lutego 2010 r., V CSK 295/09, nie publ. oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2014 r., V CSK 87/13, nie publ., z dnia 19 maja 2016 r., IV CSK 522/15, nie publ. i z dnia 18 stycznia 2017 r., V CSK 159/16, nie publ.).

Niezależnie od tego należy zwrócić uwagę, że do nabycia własności urządzeń elektroenergetycznych będących w dniu 7 stycznia 1991 r. w zarządzie przedsiębiorstwa przesyłowego (pierwszego z poprzedników E.) i równoczesnego nabycia posiadania służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu nie była potrzebna ani decyzja administracyjna ani zawarta we właściwej formie, szczególnie umowa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14, nie publ., z dnia 13 stycznia 2016 r.,

V CSK 224/15, nie publ., z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 547/15, nie publ., z dnia 15 lutego 2017 r., II CSK 157/16, nie publ., z dnia 2 marca 2017 r., V CSK 356/16, nie publ. i z dnia 10 listopada 2017 r., V CSK 33/17, nie publ.). Nabycie to bowiem następowało z mocy prawa w wyniku tzw. drugiego etapu uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16, nie publ. i tam przywoływane orzecznictwo). Decyzja administracyjna oraz szczególna umowa były zbędne także dla dalszego przeniesienia posiadania, które jest czynnością faktyczną i może mieć miejsce także w razie przejęcia przedsiębiorstwa przesyłowego bez sprzeciwu poprzednika (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2015 r., V CSK 26/14 i V CSK 106/14, nie publ., z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, nie publ., z dnia 15 listopada 2016 r., III CSK 422/15, nie publ. i z dnia 15 lutego 2017 r., II CSK 157/16, nie publ.). Również przeniesienie własności urządzeń przesyłowych w toku przekształceń własnościowych przedsiębiorstw przesyłowych nie wymagało wyszczególnienia, gdyż niewątpliwie wchodziły one w skład przedsiębiorstwa i podlegały regulacji art. 55² k.c. (por. odpowiednio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2017 r., V CSK 33/17, nie publ.). W tej sytuacji zarzucane „nieprzyjęcie niespornych okoliczności” nie tylko nie miało znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, ale w ogóle nie może być uznane za nieprawidłowe.

Z kolei zarzut pominięcia pierwotnego charakteru nabycia przez wnioskodawczynię Nieruchomości i jej nabycia bez obciążeń w istocie nie dotyczy ustaleń faktycznych, lecz oceny prawnej charakteru nabycia i jego znaczenia, która może być skontrolowana jedynie w granicach podstaw kasacyjnych z zakresu naruszeń prawa materialnego.

W zasadzie za nietrafny należy też uznać zarzut naruszenia art. 232 § 1, art. 233 w związku z art. 391 oraz art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c., które miało polegać na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu Rejonowego „bez pełnych merytorycznych rozważań” w sytuacji, w której zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim sprzeczność ustaleń Sądu pierwszej instancji ze zgromadzonym materiałem dowodowym z pominięciem zawieszenia biegu zasiedzenia Nieruchomości w stosunku do wnioskodawczyni, konsekwencji wywłaszczenia wnioskodawczyni oraz analizy uwarunkowań politycznych

i prawnych związanych z nabyciem własności Nieruchomości w sposób pierwotny bez obciążeń. Brak bowiem szerszych rozważań Sądu Okręgowego co do tych kwestii wynikał z uznania ich za irrelevantne ze względu na przedmiot żądania i niekwestionowane ustalenia faktyczne. Sąd dostrzegł, że przedmiotem sporu nie było to, czy Parafia jest właścicielem Nieruchomości i może żądać jej wydania, ani to czy i kiedy Skarb Państwa nabył tę własność przez zasiedzenie - co mogłoby aktualizować problem zawieszenia biegu zasiedzenia Nieruchomości przez Skarb Państwa (por. zwłaszcza uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008, nr 5, poz. 43) - lecz żądanie ustanowienia służebności przesyłu za wynagrodzeniem na Nieruchomości, którą Parafia nabyła na własność dopiero na mocy Ugody z dnia 25 października 1996 r., a więc w czasie, w którym o jakimkolwiek zawieszeniu biegu zasiedzenia (także zasiedzenia służebności) ze względu na siłę wyższą (brak możliwości skutecznego dochodzenia wydania nieruchomości z przyczyn natury politycznej) nie mogło być już mowy. Takie stanowisko czyniło rozważania co do zawieszenia biegu zasiedzenia Nieruchomości w stosunku do Parafii oraz konsekwencji jej wywłaszczenia całkowicie zbędnymi. Prawdliwość takiego ujęcia – podobnie jak ocena znaczenia tezy o pierwotnym charakterze nabycie Nieruchomości na podstawie Ugody – przynależy już do płaszczyzny prawa materialnego.

Sformułowane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego ogniskują się w istocie właśnie wokół kwestii zawieszenia albo przerwy biegu zasiedzenia służebności na Nieruchomości, której własność przywrócono Parafii na podstawie Ugody – z wyjątkiem działki nr [...]97 przywróconej już wcześniej (na co ma wskazywać zaświadczenie Urzędu Wojewódzkiego z dnia 13 października 1988 r.) – co ma być równoznaczne z nabyciem pierwotnym tej Nieruchomości w stanie wolnym od obciążeń. W tym kontekście skarżąca kwestionuje też dobrą wiarę posiadacza oraz przeniesienie posiadania z mocy samego prawa. Jej zdaniem, bieg zasiedzenia służebności mógł rozpocząć się dopiero po 1996 r. i jedynie w złej wierze uczestnika postępowania, który w żaden sposób nie uregulował stanu prawnego swoich urządzeń przesyłowych na Nieruchomości.

Tezę o zawieszeniu biegu zasiedzenia z przyczyn politycznych należy jednak uznać za z gruntu chybioną, zważywszy, że początek biegu zasiedzenia Sądy powiązały z dniem 7 stycznia 1991 r., kiedy Nieruchomość była jeszcze własnością Skarbu Państwa. Nie sposób zatem przyjąć – teza ta nie ma najmniejszego oparcia w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego – że Skarb Państwa nie miał wówczas możliwości efektywnej ochrony swych praw majątkowych przed sądami, w związku z czym zasiedzenie nie biegło (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CSK 315/18, nie publ.), na co może się powołać następca, czyli Parafia. Podobnie, że możliwości takiej była pozbawiona Parafia po zawarciu Ugody (do 1997 i 2001 r.); zawarte w skardze przeciwne twierdzenia (s. 9) nie zostały w ogóle uzasadnione. Jest także jasne, że nie będąc właścicielem Nieruchomości do czasu zawarcia Ugody, skarżąca nie mogła żądać jej ochrony przed zasiedzeniem i w tej sytuacji przytoczone w skardze kasacyjnej (s. 3-4) okoliczności, mające przemawiać za brakiem możliwości odzyskania prawa własności wywłaszczonej nieruchomości przed zakończeniem postępowania przed Komisją Majątkową, są pozbawione znaczenia. Brak możliwości żądania ochrony prawa własności nie wynikał z siły wyższej, lecz z braku niezbędnej legitymacji materialnoprawnej, i w żaden sposób nie może tamować biegu zasiedzenia między ówczesnym posiadaczem a właścicielem, czyli Skarbem Państwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2018 r., IV CSK 103/18, nie publ., z dnia 18 października 2018 r., IV CSK 186/18, nie publ. i z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CSK 315/18, nie publ.). Przywoływana zaś w skardze kasacyjnej uchwała pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07 (OSNC 2008, nr 5, poz. 43) dotyczyła (m.in.) – co skarżąca pomija - zawieszenia biegu zasiedzenia nieruchomości ze względu na brak możliwości ochrony swych praw przez właściciela, a nie przez byłego właściciela. Ewentualne nieprawidłowości w odjęciu własności i uwarunkowana politycznie niemożliwość jej odzyskania, nie zawieszają działania instytucji prawa rzeczowego w relacji między nowym właścicielem a innymi osobami (w tym posiadaczami służebności), i mogłyby okazać się w tej sferze doniosłe tylko - co najwyżej - w razie ostatecznego stwierdzenia przez właściwy organ, że wskutek tych nieprawidłowości odjęcie własności było

nieskuteczne od początku (z mocą wsteczną), co *in casu* nie zostało ustalone. Orzeczeniem takim nie jest orzeczenie Komisji Majątkowej – a tym bardziej zawarta przed nią Ugoda - ponieważ jej kognicja nie obejmowała poprawiania błędów popełnionych w toku wykonywania ustawy z dnia 29 grudnia 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87), ani jej wykonywania, ani odtwarzania gospodarstw rolnych proboszczów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2015 r., IV CSK 90/15, nie publ., z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 120/17, nie publ. i z dnia 8 listopada 2018 r., II CSK 270/17, nie publ.). Przywrócenie w wyniku regulacji własności nieruchomości przejętej z naruszeniem ww. ustawy nie jest równoznaczne z pełną restytucją, także dlatego, że orzeczenia regulacyjne mają charakter konstytutywny (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2012 r., V CSK 207/11, OSP 2013, nr 2, poz. 18, z dnia 14 marca 2018 r., II CSK 295/17, nie publ. i z dnia 23 marca 2018 r., II CSK 340/17, nie publ.) i wywierają skutek *ex nunc* (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2019 r., II CSK 120/17, nie publ. i z dnia 8 listopada 2018 r., II CSK 270/17, nie publ.).

W świetle dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego nie powinno też być wątpliwości co do tego, że posiadanie rozpoczęte w dniu 7 stycznia 1991 r. było posiadaniem w dobrej wierze, o czym – zgodnie z zasadą *mala fides superveniens non nocet* - decyduje stan świadomości w chwili nabycia posiadania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2014 r., II CSK 520/13, nie publ., z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 132/15, nie publ., z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15, nie publ., z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 549/15, nie publ., z dnia 2 marca 2017 r., V CSK 356/16, z dnia 26 lipca 2018 r., IV CSK 23/17 i IV CSK 136/17, nie publ. i z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16, nie publ.). W ten sposób – jako nabycie posiadania w dobrej wierze - ocenia się nabycie przez przedsiębiorstwo państwowe z mocy prawa posiadania służebności umożliwiającej korzystanie z urządzeń przesyłowych położonych w dniu 7 stycznia 1991 r. na nieruchomościach Skarbu Państwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2014 r., II CSK 551/13, z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 132/15, nie publ., z dnia z 25 maja 2016 r., V CSK 549/15, nie publ., z dnia 2 marca 2017 r., V CSK

356/16, nie publ. z dnia 18 stycznia 2017 r., V CSK 159/16, nie publ., z dnia 26 lipca 2018 r., IV CSK 23/17 i IV CSK 136/17, nie publ. i z dnia 25 stycznia 2019 r., IV CSK 315/18, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2019 r., III CZP 81/18, OSNC 2020, nr 1, poz. 4). W szczególności w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16 (nie publ.) wyjaśniono – i argumentację tę należy podzielić - że przedsiębiorstwo przesyłowe, które zostało uwłaszczone w całości mieniem państwowym będącym w jego dyspozycji, w tym urządzeniami przesyłowymi, w celu uzyskania pełnej samodzielności gospodarczej, miało podstawy, by sądzić, że w ramach ogólnego uwłaszczenia uzyskało także niezbędny tytuł prawny do dalszego korzystania z nieruchomości państwowych, na których urządzenia te były posadowione. Odmienne rozwiązanie, zakładające konieczność ubiegania się przez państwowe przedsiębiorstwa przesyłowe o niezwłoczne zawarcie ze Skarbem Państwa niezliczonych umów, niezbędnych do fragmentarycznego korzystania z jego nieruchomości, z których dotychczas korzystały w pełni legalnie, długotrwale i za zgodą właściciela (którego mieniem było uwłaszczane), musiało się jawić jako całkowicie irracjonalne. Brak wyraźnej regulacji prawnej w tym względzie trudno było poczytywać za przeszkodę, zważywszy ogólną niejasność podstawy prawnej drugiego etapu uwłaszczenia, które ostatecznie wywiedziono jedynie ze zmiany wprowadzonej przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6), polegającej na skreśleniu art. 42 ust. 2 tej ustawy ("przedsiębiorstwo państwowe wykonuje wszelkie uprawnienia w stosunku do mienia ogólnonarodowego będącego w jego dyspozycji, z wyjątkiem uprawnień wyłączonych przepisami ustawowymi") oraz zmianie jej art. 46 ust. 2, tak, że stanowił on, iż "przedsiębiorstwo, gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem, zapewnia jego ochronę" (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91). W uchwale z dnia 15 lutego 2019 r., III CZP 81/18 (OSNC 2020, nr 1, poz. 4) Sąd Najwyższy wyjaśnił dodatkowo, że niezapewnienie przedsiębiorstwu państwowemu tytułu do gruntu, na którym została posadowiona infrastruktura przesyłowa, miało w istocie charakter przeoczenia.

Odrębną kwestią jest teza skarżącej, że w dniu zawarcia Ugody doszło do przerwy biegu zasiedzenia służebności rozpoczętego w dniu 7 stycznia 1991 r.

Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że sama Ugoda nie zawiera żadnych unormowań w tym względzie, a w szczególności postanowienia, iż przywrócenie własności następuje w stanie wolnym od obciążeń. Z jej treści nie wynika też, aby przedsiębiorstwo przesyłowe było uczestnikiem postępowania. Zawiera natomiast postanowienie, że własność Nieruchomości obejmującej m.in. działki 35 i 36 „przywraca się” Parafii „z dniem 25 października 1996 r.” (pkt I), że następuje to na podstawie art. 61 ust. 1 pkt 2 i art. 63 ust 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 29, poz. 154 ze zm.; dalej – „Ustawa”), że Parafia zobowiązuje się wejść, na dotychczasowych warunkach, w miejsce Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa O/T w B. , do umowy zawartej z dotychczasowym dzierżawcą, a dotyczącej przedmiotowej nieruchomości (pkt II) i że Ugoda ta wyczerpuje w całości roszczenia Parafii w postępowaniu regulacyjnym (pkt III). Jest to istotne, gdyż zgodnie z art. 63 ust. 3 Ustawy w toku postępowania regulacyjnego można było także – „w miarę potrzeby” - ustanowić służebność gruntową lub znieść służebność dotychczas istniejącą, co w związku z art. 61 ust. 4 pkt 3 Ustawy, przewidującego, że regulacja nie może naruszać praw nabytych przez „niepaństwowe osoby trzecie”, wskazywało m.in. na dopuszczalność zniesienia służebności gruntowej przysługującej przedsiębiorstwu państwowemu, z tym że w takim razie zgodnie z art. 62 ust. 2 Ustawy przedsiębiorstwo to powinno być uczestnikiem postępowania, jako zainteresowana jednostka państwowa. Dopuszczenie możliwości zniesienia służebności gruntowej mogło ewentualnie przemawiać *a fortiori* także za dopuszczalnością „zniesienia” posiadania prowadzącego do zasiedzenia takiej służebności. Z drugiej jednak strony rozumowanie *a fortiori* jawi się jako zawodne już z tego względu, że, ściśle rzecz biorąc, zniesienie prawnej relewancji posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności, a więc pewnego, utrzymującego się stanu faktycznego, którego skutkom można nadal zapobiec, nie może być jednoznacznie uznane za „coś mniej” niż zniesienie samej służebności. Ponadto ustawa nie przyznała Komisji Majątkowej kompetencji do znoszenia prawnej doniosłości trwającego posiadania *ad usucapionem* (przerwania biegu

zasiedzenia), godzącego w interesy strony, której własność jest przywracana, a w orzecznictwie dopuszczalny zakres przedmiotowy orzekania przez Komisję ujemuje się wąsko (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2004 r., III CK 194/03, nie publ. i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2007 r., III CSK 427/06, OSNC 2008, nr 3, poz. 39), uznając w szczególności, że jej orzeczenia nie mogą co do zasady naruszać praw nabytych przez osoby trzecie, co dotyczy nie tylko praw rzeczowych do nieruchomości, ale również wszystkich innych praw, w tym także obligacyjnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2004 r., III CK 194/03, nie publ.). Potwierdzał to pośrednio także art. 70ª ust. 1 zd. 2 Ustawy, przewidujący, że grunty będące w zasobach Państwowego Funduszu Ziemi albo w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa i znajdujące się w zarządzie lub użytkowaniu osób prawnych, mogły być przekazane na własność wyłącznie za zgodą tych osób.

Zastrzeżenie w art. 61 ust. 4 pkt 3 Ustawy, że regulacja nie może naruszać praw nabytych przez „niepaństwowe osoby trzecie”, nie tylko nie pozwala przyjąć, iż własność nieruchomości była co do zasady przywracana bez obciążeń (w ogóle nie mogła naruszać praw osób trzecich niepaństwowych osób trzecich), ale także nakazuje uznać, że prawa państwowych osób trzecich mogły być naruszone tylko w granicach określonych w art. 63 ust. 3 Ustawy i także w tym zakresie wymagały wyraźnego rozstrzygnięcia.

Wszystko to przemawia przeciwko pogładowi skarżącej, że zawarcie Ugody doprowadziło do przerwy rozpoczętego w dniu 7 stycznia 1991 r. biegu zasiedzenia służebności umożliwiającej korzystanie z urządzeń przesyłowych posadowionych ówczesznie na nieruchomości Skarbu Państwa. Przemawia przeciwko temu także – jakkolwiek tylko pośrednio – szczególna ochrona, z jakiej korzystają obecnie uprawnieni z tytułu służebności przesyłu (por. art. 7 pkt 4 i art. 17 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 2204, oraz art. 1000 § 2 pkt 4 k.p.c.) a uprzednio uprawnieni z tytułu służebności drogi koniecznej (por. art. 7 pkt 4 i art. 17 ww. ustawy, ówczesznie Dz. U. z 1982 r., Nr 19, poz. 147 ze zm., oraz art. 1000 § 2 pkt 3 k.p.c.; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1967 r., III CR 59/67, OSNCP 1968, nr 7, poz. 128, w którym przyjęto, że nabycie przez Skarb Państwa własności nieruchomości w drodze przemilczenia (art. 34 dekretu z dnia 8 III 1946 r.

o majątkach opuszczonych i poniemieckich - Dz. U. Nr 13, poz. 87) nie powoduje wygaśnięcia ustanowionej na tej nieruchomości służebności gruntowej z tej tylko przyczyny, że nabycie to ma charakter pierwotny, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2010 r., II CSK 527/09, nie publ.).

Uzupełniając należy dodać, że zarzut skarżącej dotyczący zasiedzenia działki nr 297, która miała zostać nabyta przez Parafię jeszcze przed 1989 r., oparty jest na okoliczności odbiegającej od ustaleń faktycznych, co jest w postępowaniu kasacyjnym niedopuszczalne (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Nawet jednak, gdyby ustalenie to było błędne – stanowisko skarżącej było w tej kwestii niekonsekwentne (por. k. 146 i 146v) – błąd ten nie wpływałby na skuteczność podniesionego przez E. zarzutu zasiedzenia i zasadność rozstrzygnięcia, gdyż oznaczałby jedynie, że w stosunku do tej działki bieg zasiedzenia rozpoczął się już wcześniej, z chwilą jej wyjścia z domeny objętej zakresem jednolitego funduszu własności państwowej.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji. Wysokość należnych uczestniczące kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym ustalono zgodnie z § 5 pkt 3 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 265).